

VETERANPLAN FOR VESTERÅLEN

- anerkjennelse og oppfølging

**Veteranplan for
Andøy, Bø, Hadsel, Lødingen, Sortland og Øksnes kommuner**

2019

Innhold

1 Hva er en veteran	3
2 Bakgrunn for veteranplan	3
3 Om arbeidet med planen	4
4 Kunnskap om veteraners levekår	4
5 Mål for veteranplan.....	5
5.1 Militært-sivilt samarbeid på Vesterålen.....	5
5.2 Oppfølging og ivaretagelse av personell og familien	5
6 Anerkjennelse.....	6
7 Ivaretagelse	7
8 Verdsette veteranens kompetanse	7
9 Oppdatering.....	7
9 Handlingsplan	8
11 Kilder.....	9
12 Kontaktinformasjon.....	9

1 Hva er en veteran

En veteran er en norsk statsborger som har deltatt eller deltar i fredsbevarende, fredsopprettende eller statsbyggende innsats i andre land, fra utenriks-, justis- og forsvarssektoren.

Ivaretagelsen av veteraner fra internasjonale operasjoner er et samfunnsansvar for alle sektorer, men kanskje spesielt for den tilhørende kommunen.

Denne planens fokus er på veteraner og deres familier før, under og etter internasjonale oppdrag.

Veteraner i Vesterålen

I Vesterålskommunene er det registrert 379 personell som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner siden 1978 i regi av Forsvaret. Dette innebærer at personell som har tjenestegjort i Tysklandsbrigaden, i Korea, i Congo og i Gaza ikke er medregnet i tallene.

Vesterålen Veteranforening

I februar 2019 ble Vesterålen Veteranforening stiftet. Foreningen har som sitt formål å fremme de sosiale forbindelsene mellom medlemmene og ivareta deres interesser. Den legger særlig vekt på at foreningen skal være til støtte ved sykdom, invaliditet og død. Foreningen arbeider for å øke soldatenes status i samfunnet og for bedre ivaretagelse av veteraner.

2 Bakgrunn for veteranplan

Siden 1947 har 100 000 nordmenn tjenestegjort i internasjonale operasjoner på våre vegne. Dette omfatter 100 operasjoner på fire kontinenter. Siden oppstarten av FN-operasjonen i Libanon i 1978 har mer enn 40 000 bidratt i fredens tjeneste for Norge og det internasjonale samfunnet.

De siste årene er det fra myndighetenes side viet økt oppmerksomhet til veteraner. Stortingsmelding nr. 34 (2008–2009) «Fra vernepliktig til veteran». Om ivaretagelse av personell før, under og etter deltakelse i utenlands operasjoner» (Veteranmeldingen) ble fulgt opp av «I tjeneste for Norge. Regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandstjeneste» (2011). Målet med handlingsplanen var å styrke samfunnets anerkjennelse og ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste for Norge, og styrke tverrsektoriell kompetanse og samhandling.

I 2014 fulgte «I tjeneste for Norge. Regjeringens oppfølgingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste». Veteranplan for Vesterålen bygger på Regjeringens oppfølgingsplan, og fokuserer tiltakene sine på temaene anerkjennelse, ivaretagelse, og oppfølging.

I regjeringens oppfølgingsplan fra august 2018 oppfordres kommuner som har innbyggere som har vært i internasjonal tjeneste å utarbeide en kommunal handlingsplan.

Veteranene har deltatt i operasjoner på vegne av den norske stat. Selv om de ikke har formelle rettigheter som gir prioritet i det sivile helse og velferdstilbudet, er det et viktig ledd i anerkjennelsen av deres innsats at de opplever de kommunale tjenestene som tilgjengelige og samordnet.

3 Om arbeidet med planen

Regionrådet i Vesterålskommunene Hadsel, Sortland, Andøy, Bø, Øksnes og Lødingen kommuner besluttet høsten 2018 at det skal utarbeides en felles veteranplan for Vesterålen.

Arbeidsgruppen for utarbeidelse av Veteranplan for Vesterålen har bestått av:

Knut Granlund, Veteranforeninga Vesterålen
Bjørn Uthus, Veteranforeninga Vesterålen
Knut Bjørkly, flaggmester Kystvakten Sortland
Wenche Rønneberg, Andøya flystasjon 133 LV
Ørnulf Nielsen, Sortland kommune (sekretær)

Regjeringens oppfølgingsplan «I tjeneste for Norge» for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste har vært et overordnet styringsdokument i arbeidet med Veteranplan for Vesterålen. I tillegg har veteranplaner fra andre kommuner blitt brukt som inspirasjon og referanse.

Vesterålen Veteranforening
Kommunestyrene i den enkelte kommune skal behandle planen.

4 Kunnskap om veteraners levekår

Rapport om Veteraners Lavekår (SSB 2013) baserer seg på en utvalgsundersøkelse blant personer som har tjenestegjort i utlandet for Forsvaret eller Politiet. Rapporten beskriver sentrale levekårsindikatorer og sammenligner med referansegrupper fra Statistisk sentralbyrås ordinære levekårsundersøkelser.

Stort sett vurderer veteranene tjenesten i utlandet som positiv, men opplevelsen av hvordan de blir møtt av samfunnet ellers er noe mer negativ. Ut ifra undersøkelsen konkluderes at veteraner er en gruppe med høy grad av deltakelse på arbeidsmarkedet sammenlignet med referansegruppene. Sykefraværet er omtrent det samme som referansegruppen. Den høye yrkesaktiviteten er en sentral årsak til at veteraner i hovedsak har høye inntekter. Undersøkelsen viser også at veteraner har minst like god fysisk og psykisk helse som referansegruppen. Videre at veteraner er aktive sosiale personer med gode nettverk av venner og personer de kan stole på.

Afghanistan-undersøkelsen fra 2012 er en undersøkelse av militært personell som har tjenestegjort i Afghanistan i perioden 2001-2011. Spørsmålene i undersøkelsen var knyttet til psykisk helse. Undersøkelsen viser at de fleste av afghanistan-veteranen har god psykisk helse i gjennomsnitt fire år etter hjemkomst fra Afghanistan, men også at en andel har psykiske helseplager på samme tidspunkt. Nivået av helsesvikt er lavere enn i en tidligere norsk undersøkelse av Libanonveteraner (UNIFIL-undersøkelsen), og også lavere enn hovedtendensen i utenlandske studier av veteraner fra krigene i Afghanistan og Irak. En liten gruppe har psykiske eller fysiske skader som følge av tjenesten. Høy grad av belastning øker faren for stressplager etter hjemkomst, men for de fleste avtar stressplagene over tid.

Utenlandstjeneste gir risiko for psykososialt stress hos familien som kan føre til psykiske problemer. Stressreaksjoner kan føre til konflikter i parforhold og tilpasningsproblemer etter hjemkomst. Et annet funn er at Afghanistan-undersøkelsen viser at en andel har et alkoholforbruk som defineres som risikofyllt eller skadelig. Undersøkelsen viser imidlertid at en stor andel av de som har vært med i undersøkelsen opplever utenlandstjenesten og erfaringene som positive.

Pilotprosjekt Østerdalen har vært et samarbeid mellom Forsvaret og kommunene Elverum og Åmot for å utvikle og prøve ut ulike modeller for samarbeid - blant annet mellom offentlige instanser og forsvaret.

I sluttrapporten for Pilotprosjekt Østerdalen konkluderes det altså med at strukturer og ordninger rundt veteraner må ivaretas.

Av dette kan vi lære at det er viktig med å utvikle kommunale tjenester og fagnettverk i Vesterålen, lokalt og nasjonalt rettet mot veteranens utfordringer.

5 Mål for veteranplan

Målene for veteranplan for Vesterålen

- Anerkjennelse, ivareta og følge opp veteranene, både før under og etter internasjonal tjeneste for Norge
- Skape økt samhandling i kommunen slik at veteraner og deres familier blir møtt med gjennomgående kompetanse og forståelse
- Fungere som et opplysnings- og informasjonsdokument
- Benytte veteraner som ressurs i lokalsamfunnet

5.1 Militært-sivilt samarbeid på Vesterålen

Et godt samarbeid mellom militære og sivile aktører er en forutsetning for å kunne tilby veteraner og deres familier så gode tjenester som mulig.

Det etablerte militær-sivile samarbeidet kan anses som et viktig tiltak med tanke på veteranarbeidet.

Det er etablert sivil - militært samarbeid mellom Andøy flystasjon, Kystvakten på Sortland og vertskommunene.

5.2 Oppfølging og ivaretagelse av personell og familien

I de kommunale tjenestene er fastlegen en nøkkelperson, og fastlegens engasjement og kompetanse omkring belastninger og senvirkninger ved utenlandstjenester er viktig. For noen kan oppfølging fra fastlege være tilstrekkelig, eventuelt kan fastlegen henvise til spesialisthelsetjenestene.

Planen har blant annet som hensikt å bevisstgjøre og bidra til bedre beredskap og tjenester knyttet til veteraner og deres familier.

Forsvarets veteransenter på Kongsvinger

Veteraner og deres familier kan benytte senteret både før, under og etter utenlandstjeneste, og her blir de blant annet tilbudt:

- Aktiviteter for staber og avdelinger i Forsvaret før de reiser ut.
- Gratis opphold for familiemedlemmer til en som tjenestegjør i internasjonale operasjoner. Senteret kan også brukes under permisjon fra utenlandstjeneste.
- Gjensynstreff for avdelinger. Senteret hjelper å skaffe kontaktinformasjon på personell fra ulike kontingenter, utsending av invitasjoner samt planlegging og gjennomføring av ulike aktiviteter. Ta kontakt i god tid for å bestille plass. Se kontaktinfo pkt. 10

Psykisk helsehjelp

Problemer som oppstår hos en veteran vil raskt påvirke hele familien, både barn og voksne. Det er derfor viktig at hjelpetjenestene har et familie- og nettverksfokus. Overgangen fra utenlandstjeneste

til hjemmelivet er ofte vanskelig og krevende for alle parter. I tillegg kan veteraner med store traumer skape store utfordringer for familielivet. Dette er utfordringer som kan komme lenge etter avsluttet utenlandstjeneste.

Primærhelsetjenesten i kommunene kan være et sted å henvende seg dersom problemer oppstår. For enkelte kan det være nyttig å kontakte dem før utreise. Hensikten kan da være å avklare forventninger i familien før utreise.

Det er de pårørendes ansvar å ta kontakt med primærhelsetjenesten for å informere og be om hjelp. Lofoten og Vesterålen familievernkantor på Stokmarknes
Dekker kommunene Hadsel, Vågan, Andøy, Øksnes, Bø, Sortland, Moskenes, Flakstad og Vestvågøy.
Man trenger ikke henvisning for å komme bruke deres tjenester. Tilbudet er gratis.

Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner (NVIO) er en interesseorganisasjon som har etablert kameratstøttearbeid som driver et omfattende, frivillig og forebyggende arbeid blant veteraner som sliter, og for deres pårørende.

Se og støtte barna

Når barn sliter på grunn av at en av foreldrene er i utenlandstjeneste, kan det viktigste bidraget fra kommunen være å se og støtte disse barna da de kan få belastninger som kan forstyrre trygghet og konsentrasjon i hverdagen. Noen ganger kan det også gi endret adferd hos barnet. Det er derfor viktig at foreldre orienterer barnehageansatte og lærere, slik at de kan være oppmerksomme på eventuelle belastninger eller endringer hos barnet.

PP-tjenesten er en støttefunksjon for private barnehager og skoler som kan benyttes for best å imøtekomme det enkelte barns behov.

Skolehelsetjenesten benyttes av større barn som samtalepartner om problemer de sliter med. Denne tjenesten har lav terskel og stor tillit hos elevene. Det er viktig at skolehelsetjenesten har nødvendig kompetanse og tid for disse barna, og at de har god kunnskap om eventuelle belastninger elever kan ha knyttet til foreldrenes innsats i utenlandstjeneste.

Styrke kompetansen

Veteranplan for Vesterålen legger vekt på å styrke kompetansen knyttet til utenlandstjeneste for veteraner og deres familie samt til kjernepersonell i kommunene som fastlegene, helsesøster, skolehelsetjenesten, psykiatri- og rustjenesten, PP-tjenesten, tro og livssyn og NAV kontorene. Kommunene må jobbe tverrfaglig, spesielt når det gjelder barn, hvor helse og oppvekst må benytte kompetansen til det beste for barnet. Det er viktig å koordinere tjenestene, slik at brukerne opplever tjenestene som helhetlig.

6 Anerkjennelse

Veteranene har deltatt i operasjoner på vegne av den norske stat. Selv om de ikke har formelle rettigheter som gir prioritet i det sivile helse og velferdstilbudet, er det et viktig ledd i anerkjennelsen av deres innsats at de opplever de kommunale tjenestene som tilgjengelige og samordnet.

8. mai – frigjørings og veterandagen

Regjeringen har bestemt at 8. mai skal både være frigjørings- og veterandagen. Markering av denne dagen er først og fremst en feiring av frigjøringa, men også en anerkjennelse av veteraners innsats.

På Sortland er det årlig 8. mai-arrangement. Dette er et samarbeid mellom Kystvakten og kommunen med kransnedleggelse ved minnebautaen i sentrum og samling i Kulturfabrikken etterpå. Her inviteres veteraner fra hele Vesterålen.

Andøy flystasjon og Andøy kommune har også årlig markering av frigjøringsdagen med minnebautaen ved kirka i sentrum på Andenes samt samling på flystasjonen etterpå.

7 Ivaretagelse

Kommunene er ansvarlig for at personer som er bosatt i kommunen skal tilbys nødvendige helse og omsorgstjenester. For fastleger og ansatte i kommunens tjenester vil det være viktig å vite at årsaken til fysiske og psykiske helseplager kan være belastninger i tilknytning til internasjonale operasjoner, også når dette ligger langt tilbake i tid.

Veterankontakt

Det bør etableres en veterankontakt for hver kommune. Veterankontakten vil ha ansvar for å holde oversikt over kommunens tilbud (til veteraner og deres familier), samt besitte kunnskap om sentrale aktører innenfor feltet og det tilbudet de har. Veterankontakten vil være kommunens kontaktpunkt for veteraner, andre samarbeidskommuner, aktører innenfor feltet, og for Forsvaret.

Skole og barnehage

Kommunen bør gjennomgå tiltak for å øke kompetansen om veteraner, og betydningen av deres erfaringer og utfordringer for familien, spesielt barna. Kompetansemiljøet ved Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) bør involveres for å bidra til dette.

Kommunehelsetjenesten

Kommunens helsestasjoner skal være oppmerksom på eventuelle behov for ekstra støtte og veiledning til familier der et familiemedlem er, eller har vært i internasjonale operasjoner. Helsesøster skal sikre oppfølging til familien, og ha et særlig øye for barna i familien. Helsesøster kan være en god støtte for familien og kan gi informasjon om andre støtte- og hjelpetilbud. Kommunehelsetjenesten kan også benytte seg av kompetansemiljøet ved Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) for å styrke den faglige kompetansen der det er behov.

8 Verdsette veteranens kompetanse

De aller fleste veteraner har opplevd at erfaringene fra utenlandstjenesten har gitt dem en positiv personlig vekst og utvikling, samt økt kompetanse på ulike fagfelt. Kompetanse innen beredskap og katastrofer er et område som mange veteraner er erfarne på. Videre har de opparbeidet kompetanse på kulturmøter. Denne kompetansen kan benyttes i opplæringsaktiviteter.

9 Oppdatering

Veteranplan for Vesterålen er utarbeidet for å bedre ivareta dagens og fremtidens veteraner i Vesterålen. Planen har et familieperspektiv, og det anses at veteranens familie er en del av utenlandsoppdraget. Samarbeid og kommunikasjon mellom forsvar og sivilsamfunn ligger til grunn for tjenesteutviklingen og tiltakene i denne planen. Kommunen skal i samarbeid med kommunens veterankontakt oppdatere veteranplan en gang i hver valgperiode.

9 Handlingsplan

Følgende tiltak foreslås gjennomført

Tiltak	Ansvar	Når tid
Veterankontakt Det etableres en veterankontakt i hver kommune.	Kommunene i samarbeid med Veteranforeningen	I starten av hver valgperiode
Kompetanseheving kommune Kommunen bør gjennomgå tiltak for å øke kompetansen om veteraner, og betydningen av deres erfaringer og utfordringer for familien, spesielt barna.	Skole og helsetjenesten i kommunen	
Kommunehelsetjenesten Kommunens helsestasjoner skal være oppmerksom på eventuelle behov for ekstra støtte og veiledning til familier der et familiemedlem er, eller har vært i internasjonale operasjoner.	Helsesøster og kommunelege	
Sivilt-militære samarbeid Videreføre og styrke det sivilt-militære samarbeid på Andøy flystasjon og på Kystvakten Sortland	Sortland og Andøy kommuner i samarbeid med Andøy Flystasjon og Kystvakten.	
8. mai, frigjørings og veterandagen Sortland og Andøy kommuner viderefører i samarbeid med Kystvakten og Andøy flystasjon årlige 8. mai arrangement der veteraner inviteres.	Ordførerne i kommunene Sortland og Andøy	Årlig
FN-Dagen Skolene bør vurdere å benytte lokale veteraner i undervisningen, i forbindelse med FN-dagen eller der det vil passe med undervisningsplaner. Dette for å synliggjøre Norges bidrag i internasjonale operasjoner samt å bruke veteraners kompetanse.	Grunnskolene og videregående skoler i regionen	Årlig
Internasjonal erfaring og kompetanse Kommunene kan bruke veteraner når det gjelder flyktningsarbeid og kulturforståelse, der veteraner anses å kunne ha en særskilt kompetanse gjennom sin internasjonale erfaring.	Flyktningetjenesten i kommunen	
Beredskap Kommunene kan bruke veteraners kompetanse innen beredskap og kriseplanlegging	Rådmann	

11 Kilder

- [Forsvaret – kommunale veteranplaner](#)
- [Stortingsmelding nr. 34 \(2008-2009\) «Fra vernepliktig til veteran» \(pdf\)](#)
- [Regjeringens handlingsplan 2011–2013: «I tjeneste for Norge» \(pdf\)](#)
- [Oppfølgingsplan: «I tjeneste for Norge» \(pdf\)](#)
- [NOU 2016: 8. En god alliert – Norge i Afghanistan 2001–2014 \(pdf\)](#)
- [Fakta, lenker og dokumenter knyttet til veteraner](#)
- [Kommunale veteranplaner](#)

12 Kontaktinformasjon

Vesterålen veteranforening

Stiftet februar 2019.

Leder Knut Granlund knut.granlund@trollfjord.no, nestleder Bjørn Erik Uthus beuthus@gmail.com.

Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging,

RVTS Nord – www.rvtsnord.no - Tlf. 77 75 43 80

SIOPS - Skadde i internasjonale operasjoner

Bistår i oppfølging og veiledning i møtet med det offentlige, juridisk hjelp og eksperthjelp innen økonomiske spørsmål. www.siops.no - Tlf. 22 69 56 50

NVIO -Norges Veteranforbund for internasjonale operasjoner

www.kameratstotte.no

En nettbasert veiledningstjeneste for veteraner og familien. Drives i samarbeid med NVIO og Mental Helse.

Kameratstøttetelefonen 800 48 500 - En landsdekkende, døgnbemannet hjelpetelefon hvor du får snakke med en som har tjenestegjort utenlands. Du kan være anonym.

Kommunene i Vesterålen

Informasjon om primærhelsetjenesten finnes på kommunenes hjemmeside

Sortland kommune www.sortland.kommune.no

Hadsel kommune www.hadsel.kommune.no

Andøy kommune www.andoy.kommune.no

Øksnes kommune www.oksnes.kommune.no

Bø kommune www.boe.kommune.no

Lødingen kommune www.lodingen.kommune.no

PPD for Vesterålen og Lødingen www.ppdvl.no

NAV 55 55 33 33 www.nav.no

Forsvaret – Veteranen (kontortid 0800-1500) 80 08 50 00

Kameratstøttetelefon (etter kontortid) 80 04 85 00

Se også kontaktinformasjon på: <https://forsvaret.no/tjeneste/veteraner/veteranorganisasjoner>

FORSVARET

Forsvaret tilbyr ulike typer støtte til soldater, veteraner og deres nærmeste.

Tilbudene er vist på forswarets nettsider: www.forsvaret.no/veteraner

Blant annet:

Forsvarets grønne linje, et samarbeid mellom Forsvaret og Kirkens SOS

Tlf: 800 30 445

Forsvarets "åpne dør" for veteranhenvendelser

Tlf: 800 85 000 (hverdager mellom 8 - 15)

Kontoret for psykiatri og stressmestring og Nasjonal militærmedisinske poliklinikk

www.forsvaret.no/imps

Tlf. 23 09 79 30

Forsvarets veteransenter

Bæreiavegen 588, 2208 Kongsvinger

Tlf. 62 82 01 00

veteransenteret@mil.no

www.forsvaret.no/veteransenteret